

DE TOEKOMST VAN DE AKKERBOUW

Genoeg is Beter 2.0

Welkom bij de presentatie van de toekomstvisie van de Nederlandse Akkerbouw Vakbond

Teun de Jong, voorzitter
Aleid Dik, beleidsadviseur

10 juni 2020

Visie en missie NAV

2

- NAV is opgericht in 1993 om pure sectorale akkerbouwbelangen te behartigen
- Visie: Genoeg is Beter
- Missie: economisch en maatschappelijk duurzame akkerbouw

Aanleiding: waarom nu een toekomstvisie?

3

- Veel discussie over de landbouw
 - Focus is meer op landgebruik dan op voedselproductie
 - Veel visies en plannen, zoals Kringlooplandbouw (LNV), alles biologisch, klimaatbestendig, natuurinclusief, aparte zones landbouw en natuur, stappenplan Kring-Loop, Farm to Fork
- Maar: vaak nog niet concreet uitgewerkt en/of niet integraal bekeken

Doel

4

NAV wil:

- Positieve bijdrage leveren door duidelijk te maken wat wij willen en kunnen bijdragen
- Voorkomen dat onwerkbare regels worden opgesteld
- Zo concreet mogelijke invulling leveren mét aandacht voor het boereninkomen
- NB: Er is niet toegewerkt naar invulling van één van de bestaande visies!

Wat willen we en hoe dan?

5

VISIES

Kringloop
Natuurinclusieve Landbouw
Biodivers boeren
Klimaatbestendig
Zones landbouw en natuur
Minder export
Voedselbeleid
Geen veevoer verbouwen
Farm to fork

NAV visie

Boerenpraktijk

Proces

6

Winter 2019/2020:

- Hoofdpijnen opgesteld
- Werkgroepen hebben ideeën opgesteld
- Leden hebben zich op jaarcongres uitgesproken over hoofdpijnen en randvoorwaarden
- Leden hebben op jaarcongres concrete kansen en belemmeringen benoemd
- Alle ideeën samengevoegd en ‘beoordeeld’

Opbouw

7

- **Ideaalbeeld beschreven**
 - **Hoofdpijnen uitgewerkt**
 - financieel
 - export
 - duurzaamheid
 - teelt en bouwplan
 - samenhang met andere sectoren,
 - keten en maatschappij
 - **Economische duurzaamheid uitgewerkt**
 - **Maatschappelijke duurzaamheid uitgewerkt**
 - mineralen en bodembeheer
 - gewasbescherming
 - gewaskeuze en bouwplan
 - energie
 - teeltmethoden en natuurinclusieve landbouw
 - **Voorbeeldberekeningen hoe maatregelen uitpakken**
 - **Verdienvermogen**
 - **Slotbeschouwing**
- Stap 1**
- Stap 2**
- Stap 3**

INHOUD

Voorwoord	4
Leeswijzer	4
Management samenvatting	6
1. Inleiding	8
2. Ideaalbeeld en hoofdlijnen van de visie	10
Hoofdpijnen uitgewerkt	13
2.1 Financieel	13
2.2 Export	14
2.3 Duurzaamheid	15
2.4 Teelt en bouwplan	16
2.5 Samenhang met andere sectoren	17
2.6 Keten en maatschappij	18
3. Economische duurzaamheid uitgewerkt	19
4. Maatschappelijke duurzaamheid uitgewerkt	22
4.1 Mineralen, bemesting en bodembeheer	24
4.2 Gewasbescherming	25
4.3 Energie	26
4.4 Gewaskeuze en bouwplan verruiming	26
4.5 Teeltmethoden en natuurinclusieve landbouw	27
5. Doorrekening financiële gevolgen	29
5.1 Recente berekeningen	29
5.2 Scenarioberekeningen	30
6. Verdienvermogen	34
7. Slotbeschouwing	36
8. Literatuur	38
Verklarende woordenlijst	38

Per hoofdlijn: wat willen we en wat is daar voor nodig

2 IDEAALBEELD EN HOOFDLIJNEN VAN DE VISIE

2.1 FINANCIËEL

- Akkerbouw moet rendabel zijn, akkerbouwers moeten een 'normaal' inkomen uit de markt kunnen halen en niet afhankelijk zijn van subsidies (inclusief het GLB);
- Ook kan een akkerbouwer, als aanvulling, inkomen halen uit zijn/haar dienstverlening ten behoeve van maatschappelijke doelen ('groene en blauwe diensten');
- Gelijk speelveld is vereist met landen binnen en buiten de EU;
- De positie van de boer in de keten moet worden versterkt.

NODIG

- Markt- en prijsbeleid met grenzen om de EU heen met importtarieven voor producten die in de EU te telen zijn, dus agrarische producten buiten vrijhandelsverdragen houden;
- Gelijk speelveld binnen de EU door gelijke wet- en regelgeving, dus geen nationale 'kop' op EU-regelgeving;
- Gekoppelde steun in alle EU-lidstaten hetzelfde om binnen de EU ongelijk speelveld te voorkomen;
- Daar waar geen sprake is van gelijk speelveld moet er d.m.v. steun- of heffingsmaatregelen een gelijk speelveld worden gerealiseerd.

2.2 EXPORT

- Genoeg is Beter: geen dumping van producten in een buitenland die daar ook kunnen worden geteeld, tenzij ze daar buiten het seizoen zijn;
- Wel:
 - binnen de EU alle producten;
 - wereldwijd export van producten die elders niet of niet duurzaam geteeld kunnen worden of buiten het seizoen zijn en waar een koopkrachtige vraag naar is (fritesproducten in Golfstaten bijv.);
 - wereldwijd export van pootgoed en zaaizaad.

NODIG

- Erkenning dat Nederland is gelegen op de vruchtbare landbouwgrond in de Europese rivierdelta met een gematigd klimaat en daardoor essentieel is voor de voedselvoorziening in Europa zo niet de wereld;
- Erkenning dat 'alleen voor eigen bevolking produceren' leidt tot geopolitieke instabiliteit;
- Erkenning dat laagste footprint ontstaat bij meest efficiënte teelt.

2.3 DUURZAAMHEID

- De akkerbouwteelten vinden plaats met minimale emissie naar de omgeving;
- Onderaan de streep moet optimale duurzaamheid worden bereikt;
- Extra inspanningen t.b.v. maatschappelijke doelen moeten worden betaald;
- Akkerbouw biedt goede kansen om klimaatverandering tegen te gaan en de maatschappij van een gezond voedselpakket te voorzien;
- Onder duurzaam verstaat de NAV 'met minimale belasting voor het milieu en op een wijze telen dat onze opvolgers het bedrijf kunnen voortzetten'.

NODIG

- Integraal beleid én meetinstrumenten/maatregelen waarbij het effect van alle maatregelen, inspanningen, voorschriften en wet- en regelgeving wordt getoetst op alle beleidsdoelen inclusief boereninkomen;
- Versnelde toelating van laag-risico gewasbeschermingsmiddelen en toelating CRISPR Cas in de EU;
- Meetellen kort-cyclische CO₂-opname door gewassen;
- Toelating of intrekken van de toelating van gewasbeschermingsmiddelen gebeurt uitsluitend op wetenschappelijke gronden, beoordeeld door Ctgb en EFSA.

2.4 TEELT EN BOUWPLAN

- Meer plantaardig eiwitgewassen;
- Meer ruimte voor dierlijke mest;
- Meer laag-risico gewasbeschermingsmiddelen, in ieder geval behoud effectief middelenpakket;
- Rassen nodig met ziekte- en plaagresistenties en hogere N-efficiëntie;
- Ruimere rotatie in combinatie met hogere opbrengsten of salds;
- Er zijn kansen voor gewassen en reststromen in de biobased economie.

NODIG

- Betere rassen wat betreft plantaardig eiwitgewassen;
- Aardappelrassen en graanrassen met hogere opbrengsten om ruimer bouwplan te compenseren;
- Herziening mestwetgeving;
- Snellere toelating laag-risico gewasbeschermingsmiddelen;
- Rassen met ziekte- en plaagresistenties en hogere N-efficiëntie;
- Meer kennis over gewassen en reststromen die rol kunnen hebben in biobased economie;
- Stimulering granen en rustgewassen door hogere hectarepremies in het GLB.

2.5 SAMENHANG MET ANDERE SECTOREN

- Voldoende efficiënte kringloop is veehouderij essentieel;
- Veehouderij is nodig voor landbouw van mest te voorzien en om voedsel- en eiwitgewasresten om te zetten in hoogwaardig eiwit.

NODIG

- Voldoende dichte veehouderij om akkerbouw van mest te voorzien en om voedselresten/gewasresten om te zetten in hoogwaardig eiwit;
- Stoppen met verbranden van kippenmest.

2.6 KETEN EN MAATSCHAPPIJ

- Ketenpartijen moeten inzien dat boeren een faire prijs voor hun producten verdienen; alleen zo zijn ketenpartijen verzekerd van blijvende aanvoer;
- Burgers zien in dat Nederlandse akkerbouw duurzamer produceert met een lagere footprint dan in het buitenland en accepteren daarmee de plaats die akkerbouw in Nederland inneemt inclusief geminimaliseerde emissies;
- Consumenten weten waar hoe en door wie hun voedsel geproduceerd wordt.

NODIG

- Ketenpartijen moeten stoppen met laagste prijsgaranties en minimaal de kostprijs betalen;
- Overheid en NGO's moeten meer en eerlijke informatie verstrekken aan burgers;
- Beter onderwijs over moderne landbouw.

2 IDEAALBEELD EN HOOFDLIJNEN VAN DE VISIE

2.1 FINANCIËEL

- Akkerbouw moet rendabel zijn, akkerbouwers moeten een 'normaal' inkomen uit de markt kunnen halen en niet afhankelijk zijn van subsidies (inclusief het GLB);
- Ook kan een akkerbouwer, als aanvulling, inkomen halen uit zijn/haar dienstverlening ten behoeve van maatschappelijke doelen ('groene en blauwe diensten');
- Gelijk speelveld is vereist met landen binnen en buiten de EU;
- De positie van de boer in de keten moet worden versterkt.

ACHTERGROND

Akkerbouwproducten worden verkocht op de wereldmarkt tegen wereldmarktprijzen. De Nederlandse akkerbouw heeft daar bij de prijsvorming last van. Voor een paritair inkomen voor akkerbouwers zijn kostprijs-dekkende prijzen nodig. Dat kan bereikt worden door niet meer te produceren dan nodig is (Genoeg is Beter), maar dat werkt niet als tegelijkertijd producten die met minder eisen en voor een lagere prijs worden geteeld vrijelijk de EU en Nederland binnenkomen. Dit wordt ook wel het 'Gat van Rotterdam' genoemd. Om die reden vindt de NAV dat er een markt- en prijsbeleid moet komen wat dit tegenhoudt. Dus importtarieven op producten die hier duurzaam geteeld kunnen worden. Dat betekent dat de NAV vindt dat landbouw en voedsel buiten de huidige vrijhandelsverdragen moeten worden gehouden. Een voorbeeld: door vrijhandelsverdrag CETA (tussen EU en Canada) kan hier vrijelijk Roundup Ready GMO-soja worden geïmporteerd. Daarvan is de kostprijs lager dan van de Nederlandse soja. Omdat er geen eisen mogen worden gesteld aan de productiewijze van importproducten, alleen aan de voedselveiligheid, worden de Nederlandse eiwitgewassen weggeconcentreerd.

Binnen de EU moet er een gelijk speelveld zijn. Dat wil zeggen dat er geen nationale 'kop' op EU-beleid moet zijn én dat gekoppelde steun in alle lidstaten hetzelfde moet zijn. Nu wordt in sommige andere lidstaten gekoppelde steun gegeven aan eiwitgewassen en suikerbieten. Ook zijn ontheffingen voor gewasbeschermingsmiddelen verschillend tussen lidstaten. Daar waar geen sprake is van gelijk speelveld moet er d.m.v. steun- of heffingsmaatregelen een gelijk speelveld worden gerealiseerd.

Akkerbouwers zijn vooral voedselproducenten. Wanneer zij een deel van hun hoogproductieve landbouwgrond moeten omzetten naar natuur, dan dient het inkomensverlies te worden gecompenseerd. Tevens dienen akkerbouwers te worden betaald voor de uren die zij in het beheer van natuurvriendelijke oevers en sloten en natuurelementen steken. Door een betere positie van de boeren in de keten zijn zij een gelijkwaardige gesprekspartner voor afnemers en kunnen zo een betere prijs voor hun producten bedingen.

NODIG

- Markt- en prijsbeleid met grenzen om de EU heen met importtarieven voor producten die in de EU te telen zijn, dus agrarische producten buiten vrijhandelsverdragen houden;
- Gelijk speelveld binnen de EU door gelijke wet- en regelgeving, dus geen nationale 'kop' op EU-regelgeving;
- Gekoppelde steun in alle EU-lidstaten hetzelfde om binnen de EU ongelijk speelveld te voorkomen;
- Daar waar geen sprake is van gelijk speelveld moet er d.m.v. steun- of heffingsmaatregelen een gelijk speelveld worden gerealiseerd.

Stap 1: Ideaalbeeld

13

- Onze visie 'Genoeg is Beter' blijft leidend
- Behoud familiebedrijven, waarbij boeren een behoorlijk inkomen uit de markt kunnen halen en niet afhankelijk zijn van GLB bedrijfsstoelagen
- Ketenpartijen en burgers waarderen de productie van voldoende en goed voedsel
- Boeren weten door integraal meerjarig beleid waar zij voor langere tijd aan toe zijn; de regelgeving stimuleert en is niet onderling tegenstrijdig
- De EU ziet het belang van de interne markt met bescherming van de buitengrenzen
- Politiek en maatschappij waarderen de bijdrage van akkerbouw aan afname van de CO₂ concentratie
- Duurzame productie is vanzelfsprekend
- Het landschap is afwisselend en aantrekkelijk
- De kloof tussen boer en burger, tussen stad en platteland verdwijnt
- Boeren, burgers, beleidsmakers, ambtenaren en NGO's hebben een positieve grondhouding en waardering voor stappen die worden gezet.

Hoofdpijnen

14

- Financieel:

- Akkerbouw moet rendabel zijn
- Groene en blauwe diensten moeten worden betaald
- Gelijk speelveld is vereist met landen binnen en buiten de EU
- Positie van de boer in de keten moet versterkt

- Export:

- Genoeg is Beter: geen dumping
- Binnen de EU export van alle producten
- Buiten de EU export wat buiten seizoen is of niet geteeld kan worden
- Wereldwijde export van zaaizaad en pootgoed

- Duurzaamheid:

- Minimale emissie naar de omgeving
- Onderaan de streep optimale duurzaamheid
- Extra inspanningen moeten worden betaald
- Akkerbouw draagt bij aan tegengaan klimaatverandering

- Teelt en bouwplan:

- Meer plantaardig eiwitgewassen
- Meer ruimte voor dierlijke mest
- Meer laag-risico gbm met behoud effectief middelenpakket
- Resistente rassen nodig
- Ruimere rotatie in combinatie met hogere opbrengst of saldo
- Kansen voor biobased economie

- Samenhang met andere sectoren:

- Veehouderij is essentieel voor effectieve kringloop en nodig om akkerbouw van mest te voorzien en voedselresten/gewasresten om te zetten

- Keten en maatschappij:

- Ketenpartijen moeten inzien dat boeren een behoorlijke prijs verdienen
- Burgers zien in dat de footprint van NL product lager is dan van import
- Consumenten weten hoe hun voedsel wordt geproduceerd.

Stap 2: Uitwerking

15

Van hoofdlijnen naar concrete uitwerking:

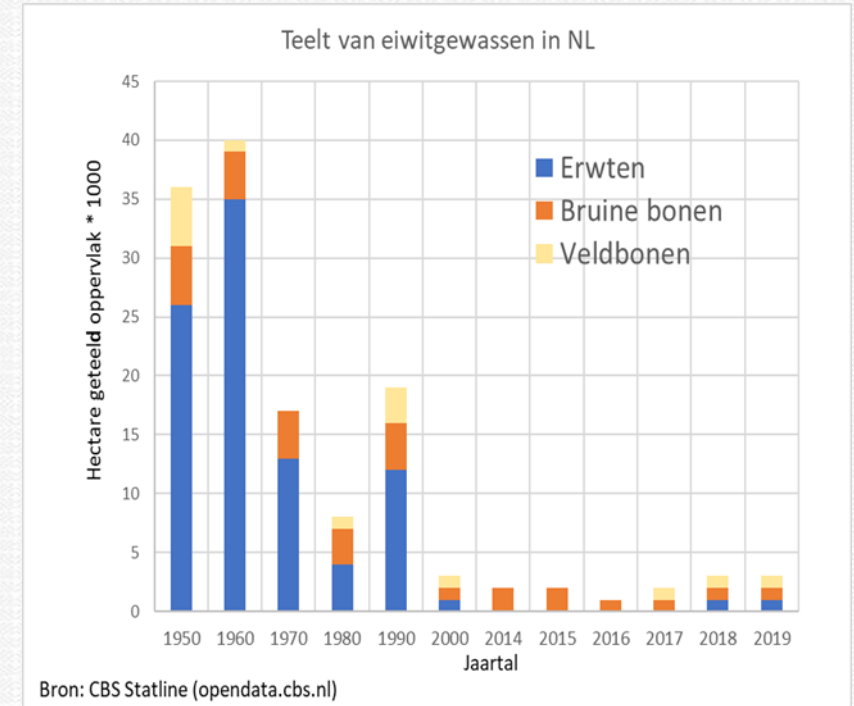
- Economische duurzaamheid uitgewerkt
- Maatschappelijke duurzaamheid uitgewerkt

Economische duurzaamheid uitgewerkt

16

Nu:

- Vrijhandelsverdragen >> lage (wereldmarkt)prijzen
- Lage prijzen:
 - Graan en eiwit: geen investering in kennis en rassen
 - Goedkoop NL product in buitenland: daar geen investering in eigen kennis
- Kostendekkende prijs nodig om inkomen uit de markt te kunnen halen
- Voedsel wordt daardoor niet onbetaalbaar:
 - Bij betalen kostprijs:
 - Glas bier 1,25 ct duurder
 - Bakje frites 2 ct duurder
 - Brood 8 ct duurder
- >>Landbouwproducten buiten de vrijhandelsverdragen houden

Economische duurzaamheid uitgewerkt

17

Visie NAV:

- Genoeg is Beter nog steeds leidend
- 'Managed trade' nodig in combinatie met productiebeheersing en (beperkte) strategische voorraden
- Betere positie van boer in de keten nodig en mogelijkheid aanbodbeheersing (Producentenorganisaties)
- Zolang het handelsbeleid niet is aangepast, zijn de GLB toeslagen belangrijke inkomstenbron
- Voor behoud boerenbedrijven is het essentieel dat voorlopig de eisen gesteld aan bedrijfstoelagen voor alle boeren haalbaar zijn; wel mogelijkheid voor gekoppelde steun
- Beter zou zijn: inkomen uit de markt!
 - Neoliberalisme is geen natuurverschijnsel maar een politieke keuze die ook anders kan worden gemaakt!
 - Politieke wil nodig om beschikbare instrumenten in te zetten

Maatschappelijke duurzaamheid uitgewerkt

18

- Duurzaam: goed bodembeheer, minimale emissies, maximale bijdrage aan tegengaan klimaatverandering.
- Dus: telen met minimale belasting voor de omgeving op een manier dat onze opvolgers het bedrijf kunnen voortzetten.

- Kansen met bijbehorende belemmeringen en verdienmodellen geïnterpreteerd op 5 thema's:

- mineralen
- gewasbescherming
- energie
- bouwplan
- teeltmethoden en natuurinclusieve landbouw

- Kansen beoordeeld op effect (-/0/+) op:

1. voedselproductie (i.v.m. voedselzekerheid)
2. milieu (emissie mineralen en gbm)
3. klimaat (tegengaan klimaatverandering)
4. biodiversiteit
5. saldo voor de boer (zonder vaste kosten die sterk variëren tussen bedrijven en zonder eigen arbeid)

- Beoordeling afhankelijk van specifieke situatie bedrijf, of veel of weinig boeren mee doen, korte of lange termijn.

4 MAATSCHAPPELIJKE DUURZAAMHEID UITGEWERKT

Resultaat inventarisatie kansen

4.1 Mineralen, bemesting en bodembeheer

Kansen	Belemmeringen	Verdienmodel	Doelen				
			Voedselproductie	Milieu	Klimaat	Biodiversiteit	Saldo
Minimale grondbewerking,	Onkruid, onderwerken groenbemester	Minder input diesel, betere bodem >> hopelijk minder gbm en meer opbrengst, nog niet bewezen	0	+	+	+	0
Bijmengen van water		Betere N-benutting > besparing N	0	+	+	0	+
Betere borging van gehalten >> betere sturing		Kostprijsverlaging	0	+	0	0	+
Druppelirrigatie	Duur in aanleg, niet schoffelen	Meeropbrengst betere structuur, minder gbm	+	+	+	+	+ maar investering
N-kunstmest via groene productie	Productiekosten		0	+	+	0	0/- avp
N uit filters luchtwassers	Productiekosten		0	+	+	0	0/- avp
Efficiëntie van N verhogen: rassen	NBT wetgeving	Kostprijsverlaging	+	+	+	0	+
Meer ruimte voor dierlijke mest in mestbeleid	Mestwetgeving	Betere bodem	0/+	+	+	+	+
Inwerkplicht vaste mest moet vervallen	Mestwetgeving	Lagere kosten	0	+	+	+	+
Maaimeststoffen/N van eigen land	Land uit voedselproductie, alleen bij bepaalde bouwplannen, kosten	Geen, juist saldoverlies	-	+	+	+	-
Eén mestnummer voor aan- en afvoer (samenwerking met veehouder)	Regelgeving	Minder administratie en minder verlies	0	0	0	0	+
Bokashi (gefermenteerd organisch materiaal)		Waarschijnlijk betere structuur, bodemleven en opbrengst	0/+	+	+	+	0/+
Gebruik van struviet	Techniek, kosten, voedselveiligheid, residuen drugs en medicijnen	Goedkopere meststoffen?	0	+	0	0	0/+ avp
Benutting vlinderbloemigen	Niet rendabel	Regionale afzet voor food, minder N-bemesting in volgteelt	0/+	+	+	+	0
Sporenelementen		Betere opbrengst verwacht	+	+	+	+	+
Bodemverdichting tegengaan	Kleinere machines>>meer arbeid	Betere opbrengst verwacht	+	+	+	+	+
Hogere N in nitraatrichtlijn	Mestwetgeving	Alleen in zandgebied ZO Nederland	+	+	+	0	0/+
Depositie van N uit externe bronnen		Lagere N-gift	+	+	0/+	0	0
Lachgasvorming tegengaan door gewasresten onder te werken			0	+	+	+	0

avp=afhankelijk van prijs; gbm=gewasbeschermingsmiddelen

4.2 Gewasbescherming

Kansen	Belemmeringen	Verdienmodel	Doelen				
			Voedselproductie	Milieu	Klimaat	Biodiversiteit	Saldo
Groene gewasbeschermingsmiddelen	Toelating te langzaam	Negatief, want duurder en vaak minder effectief	-/0	+	0	+	-
Precisietoediening en scouting	Kosten	Minder gbm	0	+	0	+	-
Resistente rassen door CRISPR Cas en andere nieuwe technieken	Niet toegelaten in de EU	Minder gbm	+	+	0	0/+	+
Akkerranden of bloemenstroken	Soms juist meer plagen	Minder gbm maar ook oppervlakteverlies	-	+	0	+	0/-
Steriele mannetjes	Al gangbaar		0	+	0	+	0
Slimme camera die ziekten en plagen vindt	Hoge kosten	Minder gbm	0	+	0	+	0 maar investering
Schoffelen	Niet bij nat weer	Minder gbm	0	+	0	+	- (meer arbeid)
Spuiten met drone	Regelgeving (vliegverkeer)	Beter moment, minder gbm	0	+	0	+	0 maar investering
Biologische bestrijding insecten	Hoge kosten t.o.v. opbrengsten, roofinsecten waaien weg	Hogere productprijzen	0/+	+	0	+	0/-

gbm=gewasbeschermingsmiddelen

4.3 Energie

Kansen	Belemmeringen	Verdienmodel	Doelen				
			Voedselproductie	Milieu	Klimaat	Biodiversiteit	Saldo
Zonnepanelen op schuur	Infrastructuur voor afvoer energie	Lagere energierekening	0	+	+	0	+
Zonnepanelen op land	Land uit productie, infrastructuur voor afvoer energie	Huur/vergoeding	-	0	0	0	+
Irrigatie op zonne-energie	Investeringskosten	Lagere kosten	0/+	+	+	0	+ na investering
Windmolens	Kosten	Vergoeding/energieproductie	0	+	+	0	+ na investering
Robotisering	Investering, kennis	Lagere kosten, uiteindelijk minder bodemverdichting en meer opbrengst	0	+	+	0	+/0/-

4 MAATSCHAPPELIJKE DUURZAAMHEID UITGEWERKT

4.4 Gewaskeuze en bouwplan verruiming

Kansen	Belemmeringen	Verdienmodel	Doelen					
			Voedselproductie	Milieu	Klimaat	Biodiversiteit	Saldo	
Ruimere rotatie (consumptieaardappelen 1 op 6, pootaardappelen 1 op 4)	Saldo	Minder bodemgebonden ziektes	0/-	+	0/+	+	-	-, veel afhankelijk van extra gewas
Meer eiwitgewassen	Saldo		+	+	+	+	+	+ / 0/- avp
Vlas, hennep, thee, quinoa	Vraag		-	+	+	+	+	-, avp
Gewassen voor biobased economie	Kennis, afzetmogelijkheid	Non-food	-	+	+	+	+	0

avp= afhankelijk van prijs

4.5 Teeltmethoden en natuurinclusieve landbouw

Kansen	Belemmeringen	Verdienmodel	Doelen					
			Voedselproductie	Milieu	Klimaat	Biodiversiteit	Saldo	
Bufferzones	Minder beteeld oppervlak		-	+	0	+	-	-
Vanggewassen		Bodemstructuur	+	+	+	+	+	+
Strokenteelt	RVO, NAK, NWWA, toepassen gbm lastig	Minder gbm	0	+	0	+	-	-
Mengteelt zetmeelgewas en vlinderbloemige	Gbm, oogstmoment	Minder gbm	0	+	+	+	+	?
Mengen van rassen bij graan	Lastig bij baktarwe en brouwergerst, ongelijke afrijping	Minder gbm	+	+	0	+	+	0/+
Bloemenstroken in het gewas	Oppervlakteverlies	Minder gbm	-	+	0	+	-	-
Ondiepe grondbewerking	Onkruid, onderwerken groenbemester	Minder diesel, betere bodem >> hopelijk minder gbm en meer opbrengst, nog niet bewezen	0	+	+	+	+	0
Rustgewassen (diepwortelende gewassen o.a. granen)	Saldo		0	+	+	+	+	0
Eiwitgewassen	Saldo		0	+	+	+	+	-
Natuurvriendelijke oever, slootkantbeheer: maaien en afvoeren			0	+	0	+	+	0
Vezelgewassen	Vraag		-	+	+	+	-	-
Meerjarige gewassen als onderzaai, bv. karwij of graszaad	Vraag	Ook opbrengst eerste seizoen uit de dekvrucht	-	+	+	+	+	0/-
Bodem bedekt houden (ook doodgevroren)	Afhankelijk van zwaarte grond; Vrijlevende aaltjes; lastig met 'fijne' zaden	Grond beter poreus, betere structuur	0	+	+	+	+	0
Meer stromest/potstalmest en compost	Mestwetgeving	Betere bodem	+	+	+	+	+	+
Groene braak (agrarisch natuurbeheer, vogelakker etc. etc.)			-	+	+	+	+	0/-
Perceelsgrootte: kleinere percelen meer variatie			-	+	0	+	+	-
Bij meerdere bedrijven: bouwplan per bedrijf			0	0	0	+	+	0
Erven: beplanting jaarrond voor insecten: 3 lagen, bomen, struiken, zoom	Onderhoud		0	0	0	+	+	0
Gewasresten achterlaten (vooral stro, tenzij samenwerking met veehouder)			0	0	+	0	-	-
Wintergewassen			+	+	+	+	+	+

Kansen en belemmeringen

21

Meest kansrijke maatregelen:

- Groene gewasbescherming en toelating nieuwe veredelingstechnieken zodat er sneller resistente rassen beschikbaar komen
- Ruimere rotatie, maar wel afhankelijk van extra gewassen met behoorlijk saldo
- Teelt van plantaardig eiwitgewassen
- Minder grondbewerking en meer dierlijke mest en compost
- Precisielandbouw
- Biobased economie

Grootste belemmeringen:

- Wet- en regelgeving, zoals
 - beperking organische mest in huidige mestbeleid
 - te langzame toelating groene gewasbeschermingsmiddelen
 - nieuwe veredelingstechnieken niet toegelaten
- Investeringskosten, bijv. voor precisielandbouw
- Saldoverlies
- Minder voedselproductie

Stap 3: Maatregelen doorgerekend

22

- Zes voorbeelden doorgerekend
 - Extensivering: ruimere rotatie, van 1 op 4 naar 1 op 6
 - Bouwplan: teelt van eiwitgewassen
 - Ecologische maatregelen: Facelia in uien
 - Stikstofproductie: maaimeststoffen, teelt van luzerne
 - Hogere efficiëntie: rassen met hogere opbrengst
 - Verwaarding reststromen: stoffen uit bietenblad
- Saldo: cash in – cash out
(bruto, zonder arbeid en vaste kosten uit NAV kostprijsberekeningen)

Uitkomsten berekeningen

23

Voorbeeld I: extensivering

- Van 1 op 4 naar 1 op 6 aardappelen telen

Totaal saldi (zonder vaste kosten en arbeid)			
consumptieaardappelen	€ 2.702	consumptieaardappelen	€ 2.702
wintertarwe	€ 1.232	wintertarwe	€ 1.232
suikerbieten	€ 1.410	suikerbieten	€ 1.410
zaaiuien	€ 3.630	zaaiuien	€ 3.630
		extra gewas veldbonen	€ 202
		extra jaar wintertarwe	€ 1.232
normaal' bouwplan		extensief bouwplan	
1 op 4	€ 8.974	1 op 6	€ 10.408
per ha per jaar	€ 2.244	per ha per jaar	€ 1.735

- Dus: 23% saldooverlies. Wel: iets minder eigen arbeid. Maar saldooverlies zou moeten worden goedge maakt door hogere opbrengsten/saldi

Uitkomsten berekeningen

24

Voorbeeld 2: verwaarding reststromen

- **Stoffen winnen uit bietenblad**
- 5000 kg/ha droge stof bietenblad, 2 ct/kg >> min. 100 euro/ha
- Compenseren verlies aan bemesting: 2000 kg compost = 20 euro/ha
- >> **saldowinst 80 euro/ha**
- Maar:
 - Extra transportbewegingen
 - Mineralenverlies
 - Aangevoerde compost telt mee voor bemestingsnorm

Conclusies uit maatregelen en berekeningen

25

- Tabellen geven actueel overzicht van belangrijkste kansen én knelpunten en belemmeringen
 - Akkerbouwers kunnen er meteen mee aan de slag
 - Tabellen goed te gebruiken voor aanpassen regelgeving en voor kennisontwikkeling
-
- Zaken veranderen regelmatig en pakken per bedrijf verschillend uit >> levend document
 - Lang niet alles positief voor alle vijf doelen
 - Lang niet alles door iedereen toe te passen
 - Veel maatregelen kosten de akkerbouwer netto geld
 - Men wil wel maar kan vaak niet, vanwege financiën of belemmerende regelgeving of ontbrekende kennis

Verdienmodellen

26

- ‘Burger’ wil verduurzaming, maar ‘consument’ wil dat niet betalen
- Berekeningen laten zien dat saldo lager wordt, bij akkerbouwers kan dit er niet van af
- Verbijzondering en korte ketens: niet haalbaar voor bulk

Wel:

- Belangrijk dat supermarkten stoppen met ‘laagste prijs’ en overgaan op ‘beste voedsel’
- Echt noodzakelijk dat economische duurzaamheid wordt bereikt door beperken vrijhandel met voedsel!
- Ketenpartners zijn ook gebaat bij in stand houden primaire productie >> behoorlijke prijs voor de boer
- Nieuwe ontwikkelingen:
 - Ook de Taskforce Verdienvermogen Kringlooplandbouw en Farm to Fork zeggen: met huidige handelsverdragen geen verdienmodel voor duurzamer geteeld product hier
 - Tweede Kamer stemt Mercosur weg!

Tot slot

27

- **Belangrijkste punt: integrale blik nodig:**
 - geen verduurzaming van teelten zonder economische duurzaamheid
 - niet alle maatregelen dienen alle doelen
 - wet- en regelgeving nu nog vaak niet integraal maar op één doel gericht
- Grote kansen voor akkerbouw zijn (naast huidige voedselproductie) tegengaan van klimaatverandering, verhogen biodiversiteit, teelt van plantaardig eiwit en gewassen voor biobased economie
- Grote belemmeringen zijn huidige wet- en regelgeving (vooral mestbeleid en gewasbescherming), kortlopende pacht, hoge grondprijzen, saldooverlies
- Voedselproductie essentieel, behoud familiebedrijven wenselijk

Wat wil de NAV

28

- Akkerbouw met inkomen uit de markt door kostendekkende prijzen >> o.a. voedsel buiten vrijhandelsverdragen en betere positie van de boer in de keten
 - Genoeg is Beter: aanbodbeheersing, geen overproductie
 - Integraal beleid en geen one-issue wet- en regelgeving: onderaan de streep meest duurzaam
 - Behoud voedselproductie, voedselzekerheid en voedselsoevereiniteit
-
- Tijd én gezamenlijke inspanning nodig voor transitie
 - Voedsel is te belangrijk om zonder regie aan de grillen van de vrije wereldmarkt over te laten, ook bevestigd door de huidige crisis.

Hoe verder?

29

- Gesprek met Minister Schouten
 - Toekomstvisie ingebracht in Tweede Kamer commissie voor LNV
 - Toekomstvisie verstuurd aan Europarlementariërs
 - Toekomstvisie verstuurd aan alle politieke partijen t.b.v. verkiezingsprogramma's
 - Toekomstvisie verstuurd aan alle stakeholders
-
- Deze visie zal door NAV worden gebruikt bij alle komende lobby-activiteiten
-
- Het document is te downloaden op www.nav.nl
 - De tabellen zullen regelmatig worden bijgewerkt en blijven los van de tekst als 'levend document' beschikbaar op www.nav.nl

Bedankt voor de aandacht! Vragen?

30

Volg ons op:

www.nav.nl

@NAV_akkerbouwer

Nederlandse.Akkerbouw.Vakbond

Nederlandse Akkerbouw Vakbond

En zie ook www.akkerbouw-van-nu.nl

